

Natuurbeschermingswet toegepast in het Hollands Diep-Haringvlietgebied

Door G. L. Ouweneel

Foto's van de schrijver

Daags na de sluiting van het Haringvliet op 2 november 1970 verklaarde de staatssecretaris van C.R.M. de Natuurbeschermingswet van toepassing voor een aantal buitendijkse terreinen langs het Hollands Diep-Haringvliet. Dit houdt in dat in het vervolg iedere handeling in de meest uitgebreide zin van het woord, die zou kunnen leiden tot een wijziging in de structuur van het desbetreffende gebied, is verboden.

De volgende terreinen vielen onder de aanwijzing: het Quackgors op het eiland Putten, 's Lands Bekade Gorzen, de Westersche Laagjes, de Griendweipolder op Tiengemeten, de Oosterse Laagjes en de Hoogezandse Gorzen, alle gelegen in de Hoekse Waard, de grasgorzen ten oosten van Willemstad in Noord Brabant en tenslotte de grasgorzen tussen de Dammenweg en Den Bommel, de grasgorzen tussen Stad aan het Haringvliet en Den Bommel en de Meneerse Plaat en de Westplaat, alle gelegen op Goeree-Overflakkee.

Eén van de redenen dat men het tijdstip van ingang van de aanwijzing liet samenvallen met de datum van sluiting van het Haringvliet was ongetwijfeld de omstandigheid dat een aantal grondbezitters plannen had direct na de sluiting de grasgorzen te scheuren en om te vormen tot bouwland: door het uitbannen van de getijden zouden de gronden immers in het vervolg permanent droogblijven.

Hoe urgent deze dreiging was mag blijken uit het feit dat voor een groot deel van de Westplaat de maatregel nog te laat kwam. Het zal niet toevallig geweest zijn dat enkele dagen voor de afkondiging van het besluit de eigenaar — een N.V. — met man en macht begon de grasgorzen te scheuren zodat op de 2e november minder dan 30 % van het grasareaal over was en het belangrijkste fourageergebied van de in het Hollands Diep Haringvlietgebied overwinterden brandganzenpopulatie grotendeels was

De Hoogezandse gorzen in de Hoekse waard.

verdwenen. In verband met de gevaren die dreigden was spoed geboden en had de aanwijzing een voorlopig karakter.

Het schenkt voldoening dat ondanks de protesten die zowel van zijde van de meeste grondeigenaars als van verschillende gemeenten kwamen het ministerie doorzette door begin november 1971 de voorlopige aanwijzing voor nagenoeg alle gronden, ook voor het overgebleven deel van de Westplaat, om te zetten in een definitieve.

Afgezien van hun botanische kwaliteiten zijn de grasgorzen avifaunistisch uiterst waardevol als broedplaats voor diverse soorten steltlopers maar vooral door de functie die zij vervullen in de oecologie van de overwinterende ganzenpopulaties. Daar de laatste jaren via diverse publicaties het pleisteren van wilde ganzen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied werd behandeld, wordt volstaan met de informatie dat alle gebieden die onder de aanwijzing vallen in de trektijden alsmede in de wintermaanden door diverse soorten ganzen in grote aantallen worden bezocht. Kan het handhaven van een acceptabel biotoop voor de ganzen in de noordelijke delta door deze maatregel met meer vertrouwen tegemoet worden gezien, een aantal andere factoren blijven nog onzeker.

Het zo belangrijke Oude Land van Strijen — tot dusver maximaal 15.000 ganzen in drie soorten — wordt bedreigd door:

1. uitbreiding gemeente Strijen: een z.g. vlekkenplan neemt nagenoeg het gehele zuidelijke deel van de polder in bezit.
2. een ca. 200 meter brede leidingstraat die de polder van noord tot zuid gaat doorsnijden. Een bezwaarschrift dat i.v.m. het belang van het Oude Land van Strijen voor de ganzen, een alternatief tracé voorstelt, is momenteel in behandeling.
3. een herverkaveling die over enkele jaren zal plaatsvinden.
4. het omzetten van grasland in bouwland hetgeen regelmatig gebeurt. Weliswaar staat het Oude Land van Strijen in het onlangs vrijgegeven ontwerp-streekplan als natuurgebied aangegeven maar effectuering van bovengenoemde vier punten zal stellig de polder voor de ganzen minder aantrekkelijk zo niet ongeschikt maken.

Onzeker is ook de toekomst van de St. Antoniegorzen, gelegen ten westen van Willemstad. Bruggen- en wegeaanleg hebben het eertijds uitgestrekte grasareaal ernstig aangetast maar desalnietemin is het gebied door zijn rijke weidevogelstand en zijn functie als fourageergebied voor ganzen en smienten nog uiterst waardevol.

Een derde voedselterrein van belang waar het stichten van ganzenreservaten zinvol zou zijn vormen de graslanden in centraal-Putten. Afhankelijk van de weersomstandigheden kunnen de aantallen pleisterende ganzen hier oplopen tot enkele duizenden waaronder kleine rietganzen. Helaas dreigen ook voor dit gebied gevaren. Dwars door de polder is een hoogspanningsleiding en een leidingstraat geprojecteerd. Momenteel is de situatie zo dat de betrokken overheidslichamen, — resp. de provincie en Rijnmond — de ingediende bezwaren van zijde van natuurbescherming terzijde hebben geschoven.

Brandgezen op buitendijkse graslanden van Overflakkee

Van de vijf belangrijke ganzenslaapplaatsen liggen er twee in het Hollands Diep, n.l. de Hoogezandse Gorzen en de Sasseplaat. De Hoogezandse Gorzen vallen onder de aanwijzing. Het is bijzonder jammer dat onmiddellijk ten oosten hiervan de eerdergenoemde leidingstraat het Hollands Diep gaat kruisen. Afgezien van het feit dat een fraai oeverlandschap onherstelbaar zal worden geschonden zullen de werkzaamheden storend kunnen werken. Gepoogd zal worden de Sasseplaat te verleggen en zo mogelijk als ganzenslaapplaats her in te richten. Ondanks de vele activiteiten ter plaatse bezochten óók in het najaar van 1971 ganzen de Sasseplaat zodat hieruit wellicht vertrouwen voor de toekomst kan worden geput.

De drie in het Haringvliet gelegen slaapplaatsen zijn het reservaat, de noordelijke Ventjagersplaten, de Spuimond en de Slijkplaat. Hiervan is het noordelijke Ventjagersplatencomplex momenteel niet alleen de belangrijkste ganzenslaapplaats maar het gebied herbergt tevens de grootste vogelconcentraties van de noordelijke delta: op 11 september 1971 telde ik ter plaatse 29.900 stuks waterwild en steltlopers. De term „planologische misstap” is nog maar een zwakke uitdrukking voor de omstandigheid dat juist dit belangrijke platencomplex aan de oost- en zuidzijde door een hoogspanningsleiding moest worden omgeven.

Zowel voor het spuimondcomplex als voor de in het Haringvliet gelegen Slijkplaat zijn mogelijkheden aanwezig voor het inrichten van waterwildrefugia waarbij moet worden aangetekend dat beide locaties nu reeds een intrigerend deel uitmaken van het oecologisch patroon van de in het westelijk deel van het Haringvliet verblijvende ganzen: een eventueel wegvallen van één of beide gebieden zou rechtstreeks de pleistermogelijkheden aantasten.

Na ruim een jaar zijn de gevolgen van de sluiting van het Haringvliet op het vegetatieve vlak reeds allerwege duidelijk merkbaar. Met name voor de beide laatst genoemde gebieden is veiligstelling en effectuering van een beheerplan gericht op het behoud van het waterwild, dringend noodzakelijk.

• G. L. Ouweneel, Kilstraat 22, Maasdam.

LITTERATUUR:

- Ouweneel, G. L., (1970): De sombere perspectieven voor het Hollands Diep-Haringvlietgebied. *Het Vogeljaar* 18: 209-213.
- Ouweneel, G. L., (1971): Het pleisteren van ganzen in het Hollands Diep-Haringvlietgebied in het seizoen 1970-1971. *De Levende Natuur* 74: 121-128.
- Ouweneel, G. L. (1972): De noordelijke Ventjagersplaten, een waterwild-refugium in het Haringvliet. *De Levende Natuur* 75: 49-57.
- Zonneveld, I. S. (1970): De Biesbosch is dood, leve de Biesbosch. *Natuur en Landschap* 24: 233-250.

Is draaihalsmisère te voorkomen?

Zoals bekend heeft de draaihals de onaangename gewoonte bij het zoeken naar nestruimte eventuele bewoners te verjagen (zie ook jrg. 18 - pag. 264).

De volgende passage uit de pas verschenen „Avifauna van Midden-Nederland” van Alleyn c.s. behelst een interessante suggestie, die ik nog zou willen aanvullen. Op pag. 322 staat: „Omtrent de oorzaak van dit onbarmhartige optreden is niets bekend. Het is niet onmogelijk, dat de platte bodem van nestkasten hierbij een rol speelt. Niet zodra heeft het draaihalzenpaar nest en eieren of eventueel jongen eruit gegooid, of het bemerkt, dat het huis bij nader inzien niet bevalt en men begint aan de volgende nestkast. Dit gaat net zo lang, totdat de legnood het vrouwtje dwingt met de laatst gekraakte woning genoeg te nemen. Het zou de moeite waard zijn deze theorie te toetsen aan de praktijk door kasten aan te brengen voorzien van een dikke in het midden uitgeholde bodem.”

Na de aankoop van „Het Deelerwoud” door Natuurmonumenten heb ik daar nestkasten opgehangen en regelmatig het aantal uitgebreid.

Dr. Ir. H. N. Kluyver adviseerde mij de kasten op te vullen met grof zaagsel om vooral de kuifmezen te gerieven.

In 1970 deed ik dit met de helft van de kasten, doch in 1971 werden alle kasten van zaagsel voorzien.

De kuifmezen lieten het tot nu toe afweten (slechts één broedgeval). Wel kreeg ik de indruk, dat de kastjes aantrekkelijker zijn voor alle holenbroeders. Ze besparen n.l. materiaal, daar de

hoeken al zijn opgevuld. Door een kuiltje te draaien in het zaagsel ontstaat reeds de grondvorm voor een nest.

Om nu op de passage uit de „Avifauna” terug te komen, lijkt het mij praktischer een laag zaagsel van plm. 4 cm (ongeveer twee handen vol) in de kasten te doen, dan zo'n dikkere uitgeholde bodem. Het belangrijkste voordeel is wel, dat men alle reeds hangende kasten op deze wijze kan verbeteren. Bovendien is het iets goedkoper.

Zowel in 1970 als in 1971 broedden twee paar draaihalzen in een kast met zaagsel, zonder dat ik iets merkte van molestatie van de naburige kasten. Waarschijnlijk zijn kasten met zaagsel voor deze vogels aantrekkelijk omdat ze instinktief aanvoelen, dat de eieren niet zullen weg rollen.

Een flinke afstand tussen de kasten zou ook de schade kunnen beperken, daar er dan minder kasten in het draaihals-territorium hangen. Beide situaties kwamen op het Deelerwoud voor:

Broedsel a. de buurkasten meer dan 100 meter verwijderd zowel 1970 als '71.

Broedsel b. 5 kasten binnen een straal van 80 meter zowel 1970 als '71.

Zoals reeds opgemerkt werd er geen schade aangericht. Dit feitenmateriaal is natuurlijk te gering om conclusies te trekken, hoewel het een aansporing is met deze proef door te gaan. Ik hoop dat alle nestkast-controleurs een laag grof zaagsel in de nestkasten gaan doen en t.z.t. hun bevindingen mededelen.

- G. P. J. Schuyf, *Diedenweg 149, Wageningen*